

Reus 1893, una ciutat de referència

El maig de 1893 Reus va acollir la II Assemblea de la Unió Catalanista. Prenia el relleu, d'aquesta manera, als treballs que es van iniciar un any abans a Manresa amb la redacció de les Bases per a la Constitució Regional Catalana. La trobada de Reus va servir per aprofundir en temes com la llengua, l'educació o les relacions internacionals.

No és estrany que Reus, llavors segona ciutat de Catalunya en nombre d'habitants, fos l'escenari per a l'assemblea. En un món en transformació, orientat als nous corrents de l'art i el pensament que solcaven Europa, Reus gaudia d'un dinamisme evident: com a ciutat de forta activitat industrial, com a ciutat de referència en comerç per a un ampli rerepaís, com a ciutat de progrés i pel prestigi d'alguns dels seus ciutadans. La figura de Pau Font de Rubinat n'és l'exemple paradigmàtic: advocat, bibliòfil i uns anys després alcalde de la ciutat, fou ell qui va marcar, des de la seva amistat en el si de la Unió Catalanista, l'inici de la fructífera relació de Lluís Domènech i Montaner amb Reus.

Avui, amb motiu del 125è aniversari d'aquells fets, prenent també el relleu de la commemoració que va tenir lloc l'any passat a Manresa, rememorem la fita donant veu al paper de la ciutat en un període de gran transcendència. Un període en què Reus es preparava per obrir portes al s. XX i construir un nou projecte de país impulsat pel dinamisme dels seus ciutadans, expressat i reconegut en tots els àmbits de la vida política, econòmica, social i cultural.

CARLES PELLICER I PUNYED
ALCALDE DE REUS

AJUNTAMENT DE REUS

ARXIU MUNICIPAL
REUS

Agraïments: Agrupació fotogràfica de Reus
Biblioteques Municipals de Reus
Centre de Lectura de Reus
Centre de la Imatge Mas Iglesias - CIMIR
Grup de teatre Mai és tard
Orfeó Reusenc – centenari 2018 –

— 1893 —

28 I 29 DE MAIG

— 2018 —

28 DE MAIG

125è aniversari de l'Assemblea de la Unió Catalanista a Reus

Per saber-ne més...

Bibliografia disponible a les Biblioteques Municipals de Reus

Associació per a les Noves Bases de Manresa. *Pel diàleg i la pau a Euskal Herria*. Barcelona : Mediterrània, 1999. **323.1(466) PEL**

Bases per a la Constitució Regional Catalana, Manresa, 1892. *Organització i mitjans per a l'autonomia, Reus, 1893*. Pròleg de Jordi Pujol; estudi introductori de Josep M. Ainaud de Lasarte. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, 1992. **CL 32 BAS**

Catalunya, gent d'equip: no te'n desmarquis: un poble amb història, una vida cultural i associativa intensa, un país acollidor, de qualitat de futur. Barcelona : Generalitat de Catalunya, 1992. **CL 323 CAT**

Cent anys de catalanisme : a propòsit de l'Assemblea Catalanista de Reus : 12 novembre-12 de desembre de 1993 : [catàleg de l'exposició] : celebrada a Reus, Palau de Fires i Congressos, del 12 de novembre al 12 de desembre de 1993. [Reus: s.n., 1993]. **CL 323 CEN**

Cent anys de catalanisme : a propòsit de l'Assemblea Catalanista a Reus : el catalanisme a les comarques tarragonines : [catàleg de l'exposició], 12 de novembre-12 de desembre de 1993. [S.l.: s.n., 1993]. **CL 323 CEN**

Duran, Lluís; Ollé, Josep M. *Bases de Manresa: els orígens del catalanisme*. [Barcelona] : Generalitat de Catalunya, 1992. **CL 946.71 DUR**

Gasol, Josep M. *Les "Bases de Manresa": la assemblea de la Unió Catalanista, Manresa 25-27 de març de 1892*. Barcelona : Rafael Dalmau, 1987. **946.71"1892" GAS PA 946.71"18" GAS**

Homes del catalanisme : Bases de Manresa : diccionari biogràfic. Dir. Josep M. Ollé Romeu. Barcelona : Rafael Dalmau, 1995. **92(467.1) HOM**

Les Bases de Manresa 1892-1992: cent anys de catalanisme: [textos de l'exposició]. Barcelona : Generalitat de Catalunya, 1993. **CL 323 BAS**

Termes, Josep; Colomines, Agustí. *Les Bases de Manresa de 1892 i els orígens del catalanisme*. Barcelona : Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència, 1992. **MZ 323.1(467.1) TER**

Reus, capital del catalanisme

No és cap secret –tot i que a cops s'oblida– que la societat reusenca va jugar un paper primordial i ben primerenc en l'eclosió i la vertebració del primer catalanisme polític. Ben bé es pot afirmar sense por que Reus va esdevenir un dels principals nuclis precursors –la capital a les comarques meridionals– de l'ideari i la praxis catalanistes. Algú es pot preguntar: una afirmació exagerada/agosarada fruit de l'autocomplaença o el cofoisme reusenquista? Rotundament no. Per sort, coneixem amb detall diferents fites històriques –ben documentades– que il·lustren i certifiquen el paper capdavanter de la ciutat en el moviment catalanista de finals del segle XIX.

Escut de l'ACR dissenyat per Alexandre de Riquer

A tall d'exemple, l'any 1884, de la mà de Pau Font de Rubinat, Ramon Vidiella, Antoni Pascual i Bernat Torroja, es va constituir oficialment una de les primeres entitats regionalistes del país, l'Associació Catalanista de Reus. La gran finalitat de l'associació fou el foment i l'estudi de la llengua, els costums, la història i la literatura del país a fi de «reanimar l'esperit català», o sigui, el sentiment de catalanitat. En poques paraules, propugnava la catalanització, plena i conscient, de la societat reusenca. Per això, va promoure una biblioteca, l'excursionisme «científic i artístic», les vetllades literàries i musicals, la publicació de *La Veu del Camp* –el primer periòdic de caràcter polític i reivindicatiu escrit íntegrament en català a Reus–, la celebració de la diada de Sant Jordi i les conferències de temàtica històrica. Tot i que l'associació va

prendre un caire cultural i oficialment apolític –per imposició governativa, els estatuts prohibien la participació electoral dins l'entitat–, ja es percebia la voluntat de començar a definir un projecte polític diferenciat per a Catalunya, el següent pas en l'evolució de l'ideari catalanista.

Al cap de poc, l'agost de 1886, es va impulsar el periòdic *Lo Somatent*, el primer diari que es publicava íntegrament en català fora de Barcelona i que va esdevenir una veritable eina de difusió de l'ideologia catalanista des de comarques, des de la perifèria del país. El periòdic catalanista que fins i tot, per un curt espai de temps, va comptar amb corresponents a París i a Chicago, es va convertir en una de les poques publicacions de prestigi i qualitat fetes a Reus que, pel seu contingut cultural o ideològic, va traspasar els límits del Camp per incidir, en moments puntuals, en l'àmbit nacional.

I per últim, el maig de 1893, Reus va acollir la segona gran assemblea de la Unió Catalanista amb uns noranta delegats d'arreu del país per debatre la implantació pràctica del programa regionalista –les cèlebres i mitificades Bases de Manresa– o el que és el mateix, la definició del poder regional o autònom català dins una Espanya reformada i descentralitzada. Tot i que les Bases de Manresa són considerades per a molts com l'acta de baptisme o de naixement del catalanisme polític, com remarquen els historiadors Pere Anguera i Borja de Riquer, el primer plantejament concret d'un programa amb voluntat reivindicativa dels drets nacionals de Catalunya es va formular des de l'esquerra uns anys abans, el 1883, en el congrés del Partit Republicà Democràtic Federal celebrat a Barcelona (això sí, sense presència reusenca) en el qual es va aprovar un projecte molt avançat de constitució per a un Estat Català federat.

Sigui com sigui, l'elecció de Reus per celebrar-hi l'assemblea de 1893 prova, un cop més, que la ciutat era un dels indrets del país on les idees regionalistes havien arrelat amb més força i els cercles catalanistes eren més actius. En el discurs inaugural, el president de l'assemblea Joan Josep Permanyer va elogiar el caràcter liberal i avançat de Reus per justificar la tria de la ciutat com a seu de la trobada regionalista: «la Unió

Catalanista, que al reunir-se avuy per segona vegada tracta ja d'establir los medis pera convertir en fets los seus principis, girant com per instint sos ulls envers Catalunya la nova, nos ha congregat a Reus, ciutat moderna, ahont s'hi respira l'ayre del progrés, sense'l que nostra obra seria utòpica y del tot inútils nostres esforços, ja que no fa lo temps en va sa via y no corren en va'ls segles». El projecte catalanista i per consegüent, l'autogovern eren percebuts com un factor de progrés i modernització per al país i també per a l'Estat.

“És inqüestionable que Reus fou el principal nucli d'irradiació de la consciència catalanista a les comarques del Camp i al sud del Principat.”

La vitalitat del sentiment i dels ideals catalanistes dins la societat reusenca fou ben visible. És inqüestionable que Reus fou el principal nucli d'irradiació de la consciència catalanista a les comarques del Camp i al sud del Principat. De fet, l'ambició dels catalanistes reusencs per incidir o fins i tot, liderar la causa autonomista més enllà de la seva àrea d'influència fou innegable. Sinó, com s'entén que l'any 1887 –quatre anys abans de la fundació de la Unió Catalanista– el president de l'Associació Catalanista de Reus Bernat Torroja proposés, sense èxit, la constitució d'un Gran Consell Regional Català per aplegar i coordinar les entitats i els periòdics catalanistes del país? O que el 1891 Pau Font de Rubinat fos escollit per formar part de la Junta Permanent de la Unió Catalanista?

Doncs bé, a tot això que no és poc, cal afegir un altre episodi simbòlic però ben il·lustratiu de la capitalitat catalanista de la ciutat, ocorregut el gener de 1898. Un fet força transcendent que ens hagués passat desaperebut si no hagués estat per l'olfacte professional i el bon fer de Pere Anguera que el juny de 2008, «per casualitat», el va «descobrir» i divulgar –sense aprofundir– en un breu article aparegut al diari *El Punt* (l'any 2009 el text fou publicat al volum *Complements circumstancials* de les Edicions del Centre de Lectura). Malgrat tot, avui és un episodi poc conegut.

Com apunta Anguera, tot fa pensar que l'Ajuntament de Reus fou el primer del país a aprovar una moció ben explícita per reivindicar l'autonomia per a Catalunya, un gest «en el fons purament testimonial, però no pas negligible» que fou imitat per uns pocs ajuntaments.

Tot va començar el 29 de desembre de 1897 a les portes del desastre de 1898 amb la pèrdua de les darreres colònies espanyoles, quan un grup de regidors del partits republicans i del catalanista van presentar conjuntament al ple el següent text llegit pel regidor republicà Julià Nogués:

«L'Ajuntament de Reus creu fer-se fidel intérprete dels desitjos y aspiracions dels seus administrats al declarar y acordar lo següent:

Primer. Que ha vist ab profunda satisfacció lo plantejament de la Autonomía á Cuba y á Puerto-Rico, per entendre que es la solució més conforme ab la Justicia y'l Dret, al ensemps que la més eficáz pera obtenir en breu plaço la tan desitjada pacificació en la major de les Antilles, lamentant empero que la solució autonómica no s'hagi posat en práctica avans d'are en aquelles regions, quan presentava més condicions d'éxit [després d'anys de guerra i milers de morts, el govern espanyol va oferir l'autonomia a Cuba per finalitzar el conflicte, una proposta però que arribava massa tard ja que els insurgents cubans reivindicaven la plena independència de l'illa].

Segón. Que moltes de les valioses rahons en que ha fundat lo Gubern la concessió de la Autonomía á les Antilles, tenen perfecta aplicació á les regions históriques y als Municipis de la Metrópoli, que per dret natural y públich la reclaman y desitjan, oposantla al uniformisme y á la centralisació que caracterisan l'actual régimen polítich, económic y administratiu.

Tercer. Que aqueix régimen sols poden sufrirlo los pobles de-generats ó constituïts en la infancia, no los que com lo catalá y demés que forman l'Estat espanyol, tenen llarga y brillantísima historia y plena conciencia de sos drets y llibertats.

Quart. Que les precedents declaracions se posin immediatament en conexement del Govern per conducte del Excelentíssim Sr. Presidente del Concell de Ministres».

Pau Font de Rubinat (1860-1948),

màxim impulsor de l'ACR i del diari Lo Somatent

l'escrit amb un rerefons antibel·licista i crític amb l'actuació del govern, fou signat per Joan Vergés, Josep Jordana, Pau Font de Rubinat, Joan Abelló, Julià Nogués, Frederic Romero, Miquel Alimbau, Alfons Güell i Sebastià Massó, un aiguabarreig de membres de les diferents faccions republicanes i del partit catalanista. En finalitzar la lectura del text, el regidor Pere Nolasc Gay del partit liberal «dice que tratándose de un asunto de verdadera importancia y transcendencia, propone quede sobre la mesa por ocho días para que de él puedan enterarse los Sres. Concejales» que no havien pogut estudiar la moció.

En un context ben convuls marcat per l'interminable i sagrant conflicte colonial a Cuba (un petit Vietnam del segle XIX per a l'Estat espanyol) i també a les Filipines, dues de les principals sensibilitats polítiques emergents al Reus d'aquells anys –la catalanista i la republicana– van unir forces per denunciar el centralisme i reclamar, almenys simbòlicament, l'autonomia de les «regions històriques» i dels municipis, el primer pas per tal de forçar i impulsar, de baix a dalt, la regeneració i la modernització d'un Estat –l'espanyol– en crisi i d'una institució –la monarquia– cada cop més qüestionada. Així, s'aprofitava la concessió –forçada– de l'autonomia a Cuba per reivindicar l'autogovern de Catalunya.

En el ple de l'Ajuntament del 5 de gener de 1898, en un saló de sessions ple de gom a gom, es va tornar a debatre l'assumpte i el regidor Gay va presentar una esmena de to conciliador per facilitar el consens i l'aprovació –parcial– de la moció autonomista i així, evitar un debat incòmode i eminentment polític i sobretot, la polèmica al voltant de la legitimitat o no del projecte regionalista a Catalunya –Cuba queia molt lluny. «Atendiendo á la manera como se halla constituido el municipio [és a dir, la pluralitat d'opcions polítiques], es facil

preveer que estará muy dividida la opinión de los Señores Concejales; unos combatirán la Autonomía decretada por el Gobierno para las Islas de Cuba y de Puerto Rico; otros respetando y tal vez hasta aprobando la disposición del Gobierno, juzgarán inaplicable á la Península, la Autonomía del Municipio y otros considerarán improcedente poner en conocimiento del Exmo. Sr. Presidente del Consejo de Ministros, el acuerdo favorable á la proposición.

Esta diversidad de opiniones puede dar lugar a una discusión seria y animada, convertida muy facilmente en una discusión política que, como es sabido, está vedada á los Ayuntamientos, pues por disposición expresa y terminante de la Ley, son Corporaciones económico-administrativas.

“Finalment, es va acceptar l'esmena de Pere Nolasc Gay i la proposició autonomista fou aprovada per unanimitat, això sí, sense el quart punt.”

A fin de evitar que llegue este caso, el Concejal que suscribe tiene el honor, inspirado en un elevado espíritu de transacción, de presentar á la proposición que va á ponerse á discusión, la siguiente enmienda: «Queda suprimida la cuarta y última de las manifestaciones y acuerdos que en la proposición se solicitan», la que propugnava que l'acord de l'Ajuntament havia de ser tramès al president del Consell de Ministres Mateo Sagasta. La proposta de Gay, doncs, perseguia reduir sensiblement la càrrega política de la moció i circumscriure-la a l'àmbit reusenc.

Finalment, es va acceptar l'esmena de Pere Nolasc Gay i la proposició autonomista fou aprovada per unanimitat, això sí, sense el quart punt. En un consistori molt fragmentat

Capçalera del diari Lo Somatent

Excursió de l'ACR al Salt de Cercós, la Selva y Paret d'Alçada pels volts d'abril de 1886

políticament integrat per liberals dinàstics, republicans, federals, catalanistes i conservadors, els partits van evitar l'enfrontament directe i van optar per una actitud conciliadora i prudent. Ningú volia trencar l'harmonia. Amb aquest acord unànim –sincer o no–, Reus havia esdevingut el primer municipi (amb permís del Vendrell) que sol·licitava categòricament –però sense fer gaire soroll– l'autonomia per a Catalunya. Tanmateix, la moció no va tenir cap aplicació pràctica. El que quedava clar és que les idees catalanistes i autonomistes havien començat a arrelar amb major o menor força i convicció, en diferents sectors de la societat reusenca.

Com era d'esperar, l'acord de l'Ajuntament fou rebut amb entusiasme i eufòria pels cercles catalanistes de la ciutat i del país. En són una bona prova els elogis de la crònica del periòdic *Lo Somatent*: «ahir nostre Municipi anyadí una pàgina de gloria més á sa llarga y gloriosa historia, ahir lo Municipi de Reus sabé demostrar que es digne de la població noble y lliberal que té l'honor de representar, votant per unanimitat una proposició en la qual se fa constar que s'ha vist ab goig l'implantació de l'autonomía á las Antillas y's considera aplicable á las regions y als Municipis un régimen tan just y tan conveniente pera la vida regional y per la local. Los pobles se cansan de sofrir l'ominosa tutela del Estat centralizador, y es ja hora de comensar á sacudir aquest jou que'ns ofega, y de demostrar que volem viure y prosperar respirant l'ayre de llibertat que'ns falta. ¡Visca la autonomía!».

Més enllà, la principal capçalera catalanista d'àmbit nacional, el setmanari *La Veu de Catalunya*, també se'n va fer res-

sò i va exalçar la moció autonomista aprovada per l'Ajuntament reusenc. «Honor al Ajuntament de Reus! Es lo primer que dexant de banda les divisions polítiques, s'ha recordat que avans que tot era bon catalá y per lo tant partidari de la llibertat de sa propia casa. Si tots los ajuntaments de Catalunya seguxen lo noble exemple del de Reus, s'acostarán dies felixos y riallers per la Patria Catalana. Convé donchs procurar que'l bon exemple siga á tot arreu imitat. ¡Catalunya y avant!».

L'escrit de *La Veu de Catalunya* que duia el títol ben explícit d'«Exemple que deu imitarse», confirma que en principi, l'Ajuntament de Reus fou el primer en plantejar, debatre i consensuar una moció clarament autonomista. Amb tot, cal puntualitzar que a finals de 1897 (tècnicament, pocs dies abans que el de Reus), l'Ajuntament del Vendrell també va aprovar una proposició a favor de l'autonomia regional i municipal, això sí, molt més moderada i aigualida, amb un contingut molt més administratiu que no pas polític (a tall d'exemple, l'escrit dels vendrellencs no feia cap al·lusió directa al cas català ni cap crítica explícita al centralisme).

Dençà d'aquells anys, en una trajectòria imparabile, les idees catalanistes no van parar de guanyar presència pública i protagonisme social i polític en la societat catalana i la reusenca. No és cap exageració doncs, afirmar que la ciutat es va erigir en un dels principals puntals de la reivindicació catalanista, si més no, a les comarques del Camp i al sud del Principat.

Joan Navais i Icart

Article publicat a la revista NW La Revista de Reus. Setembre de 2017